

mestnania (študenti - 65 %, technici - 16 %, robotníci a nezamestnaní - zanedbateľne) V sonde sme sa usilovali zmapovať územie východného Slovenska čo najpestrejšie³ Obyvatelia východoslovenských miest tvoria v našej vzorke 69 %, obyvatelia vidieka 24 %

Pri vyhodnocovaní dotazníka sme respondentov rozdelili do dvoch skupín Prvú tvoria tí, ktorí používajú ústnu formu spisovného jazyka aj doma (pri komunikácii s rodičmi a súrodencami), aj mimo domu a zamestnania (s priateľmi a známymi) Pracovne sme si ju označili ako skupinu S Druhú veľkú skupinu tvoria respondenti, ktorí v jednom alebo oboch prípadoch používajú nárečie⁴ (označenie N) Túto skupinu sme ďalej rozdelili na podskupiny sn (doma hovoria spisovne, mimo domu a zamestnania nárečím), ns (doma hovoria nárečím, mimo domu a zamestnania s priateľmi spisovne) a nn (aj doma, aj s priateľmi mimo domu a zamestnania komunikujú nárečím)⁵ Výsledky uvádzame v tabuľke

skupiny podľa znalosti nárečia		podľa východiskového jazyka	
S	44 %	ss	44 %
N	56 %	sn	10 %
		ns	26 %
		nn	20 %

Otvorenosťou väčšiny otázok (42 %) sme sledovali i diagnostikovanie praktických vyjadrovacích schopností respondentov, čím sme chceli relativizovať proklamatívnu odpoveď na otázky týkajúce sa priamo jazykového vedomia a jazykovej kultúry spoločnosti, ktoré mali zisťovací charakter Tematicky možno otázky rozdeliť do troch okruhov

Úroveň jazykového vedomia priamo zisťovali dve otázky Podľa odpovedí si nevyhnutnosť ovládať spisovnú slovenčinu primerane svojmu postaveniu uvedomuje 100 % respondentov skupiny S, ale aj podskupín sn a ns Len v podskupine nn chýba uvedomenie 10 % respondentov V spisovnom jazyku sa snaží zdokonaľovať 89 % skup S a 78 % skup N (sn - 90 %, ns - 82 %, nn - 66 %) Pozitívny vzťah k národnému jazyku ako k istému symbolu národnej identity prejavuje 70 % N a 64 % S, reflexívny citový vzťah k národnému jazyku má 12 % N a 9 % S, 15 % sa k tejto otázke nevyjadruje, pre 13 % S je to, že si vážia národný jazyk, vec prirodzená bez

³ Zastúpené okresy aj s % výskytu v kategórii obyvateľov mesta Košice - 29 %, Prešov - 18 %, Poprad - 19 %, Michalovce - 1 %, Spišská Nová Ves - 0,5 %, Rožňava, Bardejov, Humenné - 0,4 %, Trebišov, Vranov - 0,3 %

⁴ Ide vždy len o určitú mieru nárečových prvkov v prejave respondentov Používatel'ov "čistého" nárečia sme nezaznamenali

⁵ Formu jazyka používanú v domacom prostredí považujeme za východiskovú a uvádzame ju v skratke ako prvú, druhú považujeme za "nadobudnutú"

akýchkoľvek úvah Vzťah spisovnej slovenčiny k iným jazykom posudzujú v oboch skupinách približne rovnako Prevláda názor že slovenčina je ťažký jazyk (40 % S, 38 % N, podobné sú zistenia D Slančovej, 1990, s 7) Stanovisko k jazykovej kultúre spoločnosti je kritickejšie v skupine spisovne hovoriacich používateľov slovenčiny 68 % z nich si myslí, že sa v našej spoločnosti nevenuje jazykovej kultúre dostatok pozornosti (N - 58 %) Jazykovú úroveň svojho okolia považujú obe skupiny za primeranú Spisovne hovoriaci dávajú svojmu okoliu priemernú známku 2,7 a používatelia nárečia 3,2, čo môžeme považovať za objektívny odraz prostredia, v ktorom sa respondenti jednotlivých skupín pohybujú

Skupiny respondentov sme vyčlenili aj podľa diferencovaných nazorov na nárečie a podľa vzťahu k nemu Preferencia spisovnej jazykovej formy je jednoznačná v skupine S (89 %), ale aj z tejto skupiny sa 8 % priznáva k preferencii prechodnej formy medzi spisovným jazykom a nárečiami V skupine N 43 % dáva prednosť používaniu spisovného jazyka, 32 % prechodnej forme, 13 % používaniu nárečovej formy v každodennej rečovej praxi 10 % respondentov skupiny N výrazne diferencuje preferovanie niektorej z uvedených foriem národného jazyka podľa situácie Aktívnu znalosť nárečia ako pozitívnu pre vzdelávanie hodnotí na základe vlastnej skúsenosti 27 % skup N (ide hlavne o skupiny, v ktorých je nárečie východiskom nn a ns), 60 % sa nad touto otázkou nezamýšľa, z čoho vyplýva, že títo respondenti nárečie nepocitovali ako príťaž (ako príťaž nárečie hodnotí len 5 % respondentov) Na vzťah učiteľov k aktívnemu používaniu nárečia medzi žiakmi prevláda u respondentov skup N (38 %) i skup S (28 %) pozitívne zistenie, že učitelia ich naučili rozlišovať medzi nárečím a spisovným jazykom Dost' výrazná je však aj skúsenosť z potláčania nárečia u žiakov zo strany učiteľov (28 % N, 19 % S) Tým možno vysvetliť fakt, že respondenti skupiny N neprpisujú škole takú výraznú úlohu v jazykovej výchove (12 %) ako respondenti skupiny S (32 %) Literatúru ako pozitívny činiteľ uvádzajú obe skupiny zhodne (asi 10 %), hoci pred ňou ešte výraznejšie vnímajú prostredie (po 13 %) a skupina S aj masmédiá (13 %) Ako negatívny vplyv na jazykovú kultúru 38 % S a 20 % N uvádza prostredie a 7 % N priamo nárečie Za zmienku stojí, že vzťah spisovnej a nárečovej formy jazyka nevie určiť 36 % S a 40 % N, pričom 8 % N ich považuje za rovnocenné, a ďalej skutočnosť, že sa ovplyvňujú a dopĺňajú, konštatuje 19 % S a 17 % N Nadradenosť spisovnej formy registruje 23 % S, ale len 7 % N, aj to v takej príznačnej štylizácii ako "spisovný jazyk potláča nárečie" V skupine S 11 % respondentov tvrdí, že nárečia nemajú opodstatnenie

Hodnotenie vlastných jazykových schopností, ku ktorým sme významovo pričlenili i rozlišovanie štylistických situácií, sa prejavuje takto 30 % skup N nemá žiadne problémy pri používaní spisovnej slovenčiny (sn - 45 %, ns - 25 %, nn - 29 %) Tí, ktorí problémy priznávajú, vedú ich konkrétne pomenovať V skupine S nemá žiadne problémy 23 % (36 % S a 12 % N sa k otázke nevyjadruje) Rozlišovanie štylistických situácií podľa odpovedí respondentov je už menej jednoznačné Kým 80 % skup N určilo správne dorozumievacie situácie, pri ktorých je nutné použiť spisovnú podobu ho-